

Rousseau, zis "Vameșul"

Lumea din sala de judecată se uită ca la urs la cei doi ipochimeni aflați în boxa acuzaților.

- *Acuzat Rousseau! Ridică-te!*

Îndată, un omuleț cărunt, ghemuit între doi jandarmi, îmbrăcat în costumul lui de duminică lustruit pe la coate, cu ghetele butucănoase și cu vesta de lână verde, cu mustața pe oală și cu aerul de speriat se ridică în picioare căutând un punct de sprijin. Alături de el, un spilcuit tinerel, cu barbișonul îngrijit și cu frizura de conțopist își contemplă distrat unghiile. În spatele boxei, cineva își întrebă vecinul de alături:

- *Care-i artistul și care-i contabilul?*

Dar n-apucă să primească răspunsul pentru că președintele completului de judecată începe să-l chestioneze pe bondoc. "Mâzgăliciul", cum îl numeau jurnaliștii care asistau la proces, răspunde cu seninătate că nu se pricepe la credite și alte marafeturi cu băncile. El a crezut că face un act de caritate așa cum avea chiar acum în vedere să doneze un tablou.

- *Dar dumneata, Sauvaget, îl întrebă judecătorul pe spilcuit? Acesta recunoaște cu seninătate că "papa Rousseau" a intrat ca un inocent în "afacerea" lui dorind sincer să-și servească prietenul.*

Care era "afacerea"? Într-una din zile, Louis Sauvaget, funcționar la Sucursala din Maux a Băncii Franței și vechi camarad al Vameșului – se cunoscuseră la Asociația de ajutor și prietenie a arondismentului 5, Rousseau cânta la saxofon și Sauvaget la baterie- îi cere să-l ajute să recupereze o mare sumă de bani de care ar fi fost spoliat de câțiva bancheri: "Pe ăștia nu-i poți face să scuipe ce-au înghițit decât prin procedee bancare," îl asigură el pe Rousseau. Așadar, "salvatorul" său trebuia să se prezinte la o sucursală a Băncii Franței, să depună o sumă de bani și să obțină un carnet de cecuri

sub nume fals. N-a fost deloc ușor, dar în cele din urmă, sucursala din Melun le-a dat carnetul de cecuri pe care s-au grăbit să-l multiplice la tipografie. Prima lovitură a dat-o Sauvaget scoțând 21 de mii de franci cu un ordin de plată pe un nume fals. Banca descoperă fraudă și alertează toate sucursalele, iar cei doi "afaceriști" sunt arestați după o percheziție la atelierul din rue Perrel unde este descoperit carnetul de cecuri.

Habar neavând în ce s-a băgat, Vameșul îi scria judecătorului de caz, a doua zi după arestare, o scrisoare lacrimogenă:

"În viața mea am făcut numai bine, conform posibilităților mele moralicești și materialicești și am avut nefericirea să pierd două neveste și șase copii și dacă nu m-aș fi ridicat singur, prin muncă, unde aș fi ajuns azi? ...Vă asigur domnule judecător, că la vârsta de 21 de ani credeam că numele meu va deveni celebru nu numai pentru Franța, căci și în străinătate e deasemenea cunoscut. La Paris sunt cunoscut în mod favorabil în toate Saloanele. Trebuie, desigur, să înțelegeți, domnule judecător, că viața mea a fost aceea a unui om care muncește și nicidecum a unuia care chefuiește și are purtări necuviincioase. Am câpătat o mențiune onorabilă și trei medalii de argint precum și o diplomă pentru un vals pe care l-am compus și l-am cântat în sala Beethoven în prezența unui public numeros... Dacă veți binevoi, în bunătatea dumneavoastră, să-mi acordați libertatea, vă voi face un frumos portret după compozițiunea și mărimea pe care o veți dori sau vă voi dăruii unul sau două peisaje drăguțe, cum veți vrea."

După încă vreo două scrisori de acest fel, judecătorul se lasă convins și-l pune pe papa Rousseau în libertate provizorie. Însă circul abia începe. Procurorul general se luptă din răspuțeri să-l bage la ocnă pentru motivul că ar fi un simulant. Unul din redactorii de la Petit Jurnal povestește cum într-una din zile când Vameșul mâzgălea un tablou în stradă, trece pe lângă el o bandă veselă în frunte cu Alfred Jarry și decide să-i expună la Salonul

independențelor "Apus de soare" și "Dans italian". Tablourile erau atât de năstrușnice încât Rousseau devine celebru de-a doua zi. Iar redactorul de la Gil Blas îl consideră un măcărici: "Domnul Rousseau pictează cu picioarele, iar ochii și-i ține închiși." Nici avocatul lui nu se lasă mai prejos și povestește cum a fost păcălit clientul său la un banchet și a primit o falsă placă de ofițer al Legiunii de onoare. Și ca să-și întărească pledoaria arată completului de judecată tabloul pictat cât era în libertate provizorie: un peisaj în care se aflau douăzeci de maimuțe, trei fiind cocoțate într-un cocotier și reprezentând completul de judecată. Apoi, în douăsprezece cocotieri fiecare cu câte o maimuță. Toate aveau în mână câte o portocală cât un balon. Cireașa de pe tort e catrenul pe care Vameșul îl primise de la o admiratoare:

*"O tu, Henri Rousseau
Fiu iubit al Geniului
Scapă-ne de gașca
Unor Cabanel și Bouguereau!"*

De astă dată, judecătorii sunt dezarmați de atâta absurditate și decid să-l condamne pe Sauvaget la cinci ani de detenție, iar pe Rousseau la doi ani, ambii beneficiind de suspendarea pedepsei. Era prea mare cirul, însă nici bine nu apucă procurorul să-și încheie rechizitoriul că Vameșul se întoarce către apărătorul său și-l întreabă cu glas tare, senin:

"-Zi, George, că totul s-a terminat, pot să mă duc și eu acasă?"

E din alt film papa Rousseau. Cu pălăria lui roasă într-o mână și cu vechiul lui fular în alta, îi cere Președintelui de complet să -i dea adresa de acasă. În toga sa de hermină, consilierul Bomboy e cât pe ce să se sufoce în timp ce Vameșul continuă la fel de senin:

"- Nu vă supărați, dom Președinte- voiam s-o știu, numai ca să vii să vă mulțumesc. O să-mi aduc și materialele și voi executa portretul cucoanei dumneavoastră, în ce mărime veți dori."

Vesel nevoie mare, părăsește tribunalul și se oprește preț de câteva minute la Omnium Bar cât să dea peste cap o cinzeacă. Apoi, se întoarce în atelierul lui de pe rue Perrel nr.2 bis, își pune bluza de lucru și trece la șevalet ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. De mai bine de douăzeci de ani picta zi de zi până la căderea nopții:

- Un slujbaș al picturii asta-s eu, zău așa!, se autopersifla, uneori.

Nimic nu-l predestinase pe acest autodidact carierei artistice. S-a născut pe 21 mai 1844 în casa unui vânzător de articole de tinichigerie. Bunicul lui dinspre mamă fusese general în armata lui Napoleon. A urmat conștiincios școala din Laval însă atâta s-a luptat cu matematica, încât la vârsta de 19 ani a fost scutit de armată că el mai avea încă examene de dat. Probabil că și tatăl său încercase să-și țină feciorul aproape spre a-i lăsa afacerea, dar spre surprinderea tuturor tânărul Rousseau pleacă, în 1864, voluntar. E vărsat ca clarinetist la fanfara regimentului 51 din Angers. Se pare că nu plecase chiar din patriotism, ci încă de pe atunci avusese niște mici încurcături financiare. În 1869, părăsește armata și intră ca impiegat la Vamă fiind deja căsătorit cu Clemance Boitard, fiica unui negustor ceh de mobilă. Colegii lui îl numeau "Rousseau nărodul". Aici, începe să picteze și să se detașeze de tovarășii săi de muncă care-i făceau farse peste farse. Era naivitate autentică sau evada în pielea unui personaj șters, mediocru pentru a-și urma visul?

Viața nu-l iartă deloc. Pierde șase din cei șapte copii și, în cele din urmă, îi moare și nevasta. Din acest moment decide să iasă la pensie și se dedică integral picturii. Farsele continuă din partea bandelor de tineri parizieni puși pe distracție și, cu toate astea, în 1886, patru pânze îi sunt expuse la Salonul Independenților. Nu-i puțin lucru. Toți cei care îi vedeau tablourile se amuzau copios mai puțin Signac și Pissaro care se oprește în fața lor și exclamă: *”Ce echilibru perfect al valorilor, ce minunată exactitate a tonurilor! E adevărat, desenu-i naiv, dar fir-ar să fie ce importanță are asta?”* Suprema satisfacție i-o oferă, însă, Alfred Jarry în pornirea lui de-ai epata pe burghezi promovând o artă absurdă – așa cum părea pictura lui Rousseau - îl declară genial. Mai târziu, avocatul lui Rousseau, maestrul Guilhermet va declara: *”Alfred Jarry a reușit să creeze în viața lui două capodopere: pe Ubu-Rege și pe Rousseau-Vameșul.”* În viziunea lui Jarry, Rousseau era întruchiparea absurdului. ”Supermasculul Literelor”, așa cum îl numise Rachilde, nevasta directorului revistei *Mercure de France*, pe Jarry, ducea o viață destul de grea cu tot circuitul pe care-l făcea pe unde trecea. Între cei doi ciudați se înfiripează o prietenie în urma căreia rezultă un portret al lui Jarry, în mărime naturală. Ca să-și poată face rost de materiale, Rousseau cânta la vioară pe stradă, dar nu-i era de ajuns așa că mai picta la comandă vitrinele magazinelor.

De unde pasiunea lui pentru peisaje exotice? Nici vorbă să fi călătorit undeva. Se pare că era un împătimit cititor al Revistei Călătoriilor.

Cota lui începe să urce în 1907 când îi este cumpărat tabloul ”Îmblânzitorul de șerpi” care va fi donat mai târziu Muzeului Louvre. Moartea lui Jarry în același an și faptul că fuseseră prieteni îi sporește notorietatea. Îl cunoaște pe Apollinaire și pe Picasso, bandele celor doi artiști continuând să-i facă farse Vameșului pe care le primea cu bonomie și cu o aparentă negliobie. Picasso cu iubita lui Fernande Olivier și cu banda lor pun la cale un mare banchet în onoarea lui Rousseau pregătind un tron și o coroană de laur. Până la urmă, banchetul se transformă într-o adevărată nebunie că nimeni nu mai știa de ce și cum ajunsese acolo.

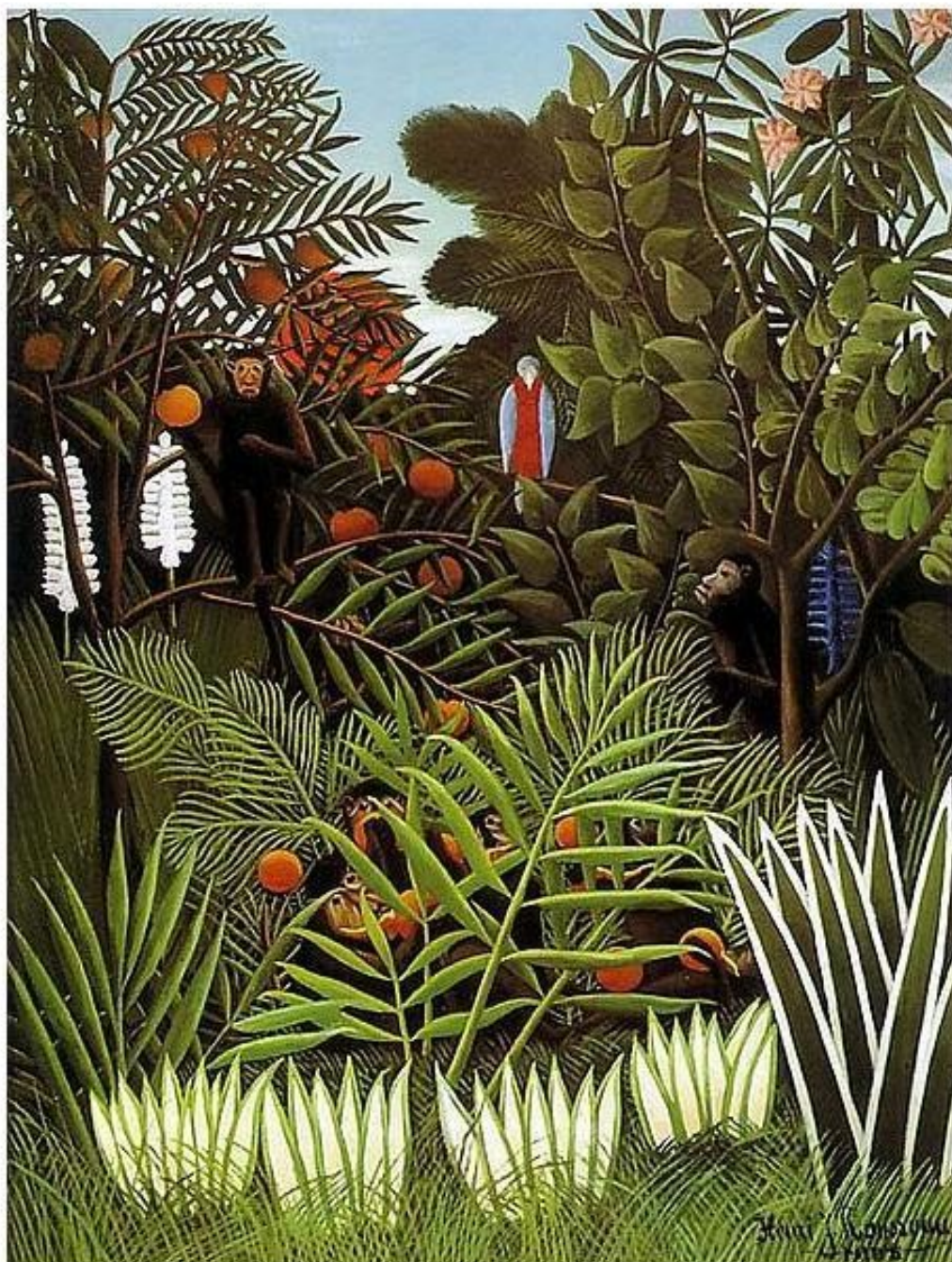
Într-una din zile, Vameșul merge la Ambroise Vollard cu un tablou și-i cere o adeverință că e talentat și a făcut progrese. Pusese ochii pe văduva Eugenie Leonie cu care voia să se însoare. Chiar dacă nu era o partidă prea rea având o pensie de 200 de franci și începuse să-și vândă din tablouri, Vameșul nu primește niciun răspuns de la cruda Leonie. Se lovește, între timp la un picior, este internat în spital și pe 2 septembrie 1910 se va stinge din viață de gangrenă. Va fi însoțit la groapă doar de câțiva prieteni: Signac, Apollinaire, Armand Queval, Robert Delaunay și soția lui Sonia, Andre Salmon și Maurice Raynal. Abia peste doi ani, un grup de prieteni îi va oferi un loc de veci cum se cuvine, concesionat pe 30 de ani. Pe piatra funerară Brâncuși împreună cu pictorul Ortiz Zarate vor grava poemul scris de Apollinaire, cu creionul, acolo, în cimitir:

*”Gentil Rousseau, tu nous entends
 Nous te saluons
 Delaunay, sa femme, Monsieur Queval et moi
 Laisse passer nos bagages en franchise a la
 porte du ciel
 Nous t-apportons des pinceaux, des couleurs
 des toiles
 Afin que tes loisirs sacres dans la lumiere
 reelle
 Tu les consacres a peindre, comme tu tiras
 mon portrait .. La face des etoiles.”*

În 1942, când pânzele lui se vindeau cu zeci de milioane de dolari, orașul Laval va reclama rămășițele pământești ale fiului său.

A fost acest Vameș atât de incult și atât de găgăuță cum a vrut să pară în fața celorlalți? Picta ca un copil, dar avea geniul compoziției și al subtilității culorilor care l-au situat la nivelul marilor maștri. Rămâne un mare mister...

Autor: Maria Sava

Henri Rousseau - Peisaj exotic (1908)